

Handläggare
Arne Jamtrot
Telefon: 0850828939**Till**
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2025-01-21, p. 8

Stockholms stads kemikalieplan 2025-2031

Miljöförvaltningens förslag

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna miljöförvaltningens förslag till kemikalieplan 2025-2031.
2. Hemställa om att kommunfullmäktige fastställer Stockholms stads kemikalieplan 2025-2031.

Sammanfattning

Användningen av kemikalier är ett globalt problem som bedöms ge upphov till en bredd av miljö- och hälsoeffekter. Därför ingår i stadens nyligen antagna miljöprogram delmålet *Minskad användning och spridning av skadliga ämnen*. Den föreslagna kemikalieplanen beskriver hur stadens olika delar ska arbeta inom sju olika åtgärdsområden för att nå detta mål.

De åtgärder från handlingsplan för minskad spridning av mikroplast 2020-2024 som gäller inköp och användning av produkter, varor och material inkluderas i den föreslagna planen genom att mikroplast behandlas som en ämnesgrupp på samma sätt som andra ämnesgrupper.

Liksom tidigare kemikalieplaner (från 2014 respektive 2019) föreslås ett särskilt fokus på barn och andra särskilt känsliga grupper. För att öka genomslaget och möjligheten att koppla stödjande information till planen föreslås en digital publicering. Den beslutade planen kommer att kompletteras med fördjupade texter, vägledningar och framtagna rapporter i den digitala publiceringen.

Bakgrund

Globalt problem

FNs miljöorgan UNEP pratar om en trippel planetär kris: klimatet, den biologiska mångfalden och spridning av kemiska föroreningar i

miljön. För att hantera den sista delen arbetar EU och Sverige för en Giftfri miljö, och Stockholms stad har målet ett giftfritt Stockholm.

Några siffror som kan belysa problemets storlek:

- Den årliga världsproduktionen av kemikalier har ökat 100-falt sedan 1950-talet och är nu större än vikten av alla människor på jorden.¹
- Bara i plast och i tillverkningen av plast finns 16000 ämnen identifierade varav en fjärdedel är farliga för miljön eller hälsan. Exempelvis sådana som kan störa hormonsystemen hos barn och ge skador som visar sig senare i livet, eller till och med i senare generationer. Mer än hälften av ämnena saknade dock tillräcklig information om faror för miljö och hälsa.²
- En internationell forskargrupp uppskattar att exponeringen för hormonstörande ämnen i EU varje år sannolikt orsakar³
 - en sammanlagd IQ hos nyfödda som är 13 miljoner punkter lägre och intellektuell funktionsnedsättning hos 59300 nyfödda barn
 - autism hos 316 nyfödda och ADHD hos 19400-31200
 - behov av IVF-behandling hos 618000 par
 - 24800 dödsfall bland medelålders män till följd av låga testosteronhalter
 - övervikt hos 95000 personer, varav nästan hälften barn
 - diabetes hos 20500 äldre kvinnor
 - ekonomiska kostnader för dessa skador på minst 100 miljarder €/år

De här ämnena finns i hög grad i vardagliga varor vi har omkring oss. När kläder, möbler, leksaker och byggmaterial tillverkas används kemikalier. Leverantörskedjorna är globala och komplicerade, regleringarna och skyldigheten att informera är begränsade. Det är därför nästan omöjligt för konsumenten, eller ens för Stockholms stad som en av Sveriges största upphandlande offentliga myndigheter att veta vilka ämnen som finns var. Men

¹ Kemikalieinspektionen (2014): Handlingsplan för en giftfri vardag 2015-2020 Skydda barnen bättre. Rapport 5/14

² Martin Wagner, m fl. (2024) State of the science on plastic chemicals - Identifying and addressing chemicals and polymers of concern, <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10701706>

³ Leonardo Trasande, R. m fl: Estimating Burden and Disease Costs of Exposure to Endocrine-Disrupting Chemicals in the European Union, The Journal of Clinical Endocrinology & Metabolism, Volume 100, Issue 4, April 2015, Pages 1245–1255, <https://doi.org/10.1210/jc.2014-4324>

genom ett systematiskt arbete går det att få fram information och göra kloka val, vilket staden har visat goda exempel på.

Miljöprogrammet

Ett av målen i miljöprogram 2030 är ”Ett giftfritt Stockholm”, vilket bland annat har delmålet ”Minskad användning och spridning av skadliga ämnen”. Det säger bland annat att:

Delmålet innebär att staden både ska minska den egna användningen och verka för ökad medvetenhet om skadliga ämnen bland stockholmare och näringsliv.

Staden ska arbeta för att förekomsten av utfasningsämnen i varor och produkter i stadens verksamheter upphör. Specifikt ska staden skärpa sina krav och sluta köpa in varor och produkter i vilka innehållet av PFAS, ftalater, bisfenoler och svårnedbrytbara ämnen.

Att minska spridningen av skadliga ämnen innebär också att användningen av kemiska ämnen ska vara säker så att den inte leder till oönskade effekter på miljö eller människors hälsa.

Kemikalieplanen beskriver vad stadens olika aktörer behöver göra för att detta mål ska nås.

Andra handlingsplaner – avgränsningar och synergier

Arbetet med att minska riskerna med skadliga ämnen är inte begränsat till de verksamhetsområden som tas upp i kemikalieplanen. I hanteringen av avfall, dagvatten och avlopp görs ett viktigt arbete för att minska spridningen av skadliga ämnen. För dessa finns dock andra styrande dokument som avfallsplan, handlingsplan för god vattenstatus och lokala åtgärdsprogram, dagvattenstrategi och certifieringsreglerna för Revaq⁴. Exempel på andra närliggande dokument är handlingsplanerna för hållbar plastanvändning respektive cirkulärt byggande. Arbetet med att identifiera och åtgärda förorenade områden är också av betydelse för att uppnå det långsiktiga målet ett giftfritt Stockholm, men också detta arbete styrs av egna regler och processer. Kemikalierisker i arbetsmiljön är en del av det lagstadgade systematiska arbetsmiljöarbetet som varje verksamhet ansvarar för och berörs bara ytligt i kemikalieplanen.

Handlingsplan för minskad spridning av mikroplast 2020-2024 har inkluderat åtgärder mot mikroplastspridning längs hela kedjan från

⁴ Revaq är ett certifieringssystem som drivs av Svenskt Vatten med syfte att minska flödet av farliga ämnen till reningsverk, skapa en hållbar återföring av växtnäring samt att hantera riskerna på vägen dit.

användning till avloppsutsläpp och till mätningar i recipienten. Förvaltningen har utvärderat handlingsplanen i dialog med andra berörda verksamheter i staden och dragit slutsatsen att den har tjänat sitt syfte väl men att det inte finns anledning att i fortsättningen ha en särskild handlingsplan för denna grupp av föroreningar. Istället kommer åtgärderna att delas upp mellan befintliga handlingsplaner och strategier: De som rör rening av dagvatten och analyser i recipient hanteras i arbetet med de lokala åtgärdsprogrammen för vatten och i arbetet enligt stadens dagvattenstrategi. Åtgärder för att minska vägtrafiken och därmed spridningen av däckpartiklar ingår i klimathandlingsplanen. De åtgärder som handlar om att förebygga spridning av mikroplaster genom kloka val av varor, kemiska produkter och bygg- och anläggningsmaterial hanteras i den föreslagna kemikalieplanen.

Ärendets beredning

Förslaget till kemikalieplan har tagits fram av kemikaliecentrum på avdelningen för Stadsmiljö i samarbete med de mest berörda förvaltningarna och bolagen. En kontorsremiss skickades ut i juni och synpunkter har arbetats in i förslaget.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Innehåll och form

Kemikalieplanen syftar till att konkretisera vilka åtgärder som behöver vidtas av stadens verksamheter för att nå miljöprogrammets mål. Uppdelat på sju verksamhetsområden/kapitel presenteras vad som ska göras, vilken verksamhet som är ansvarig och när åtgärderna ska vara utförda.

Kemikalieplanens områden:

- Upphandling och inköp
- Bygg- och anläggningsmaterial
- Stadens kemikaliehantering
- Växtskyddsmedel
- Tillsyn och kontroll
- Miljögiftsövervakning
- Särskilt känsliga grupper

Barn, unga och kvinnor i barnafödande ålder är särskilt känsliga för påverkan av kemiska ämnen. Dessa gruppers vardag är därför ett prioriterat insatsområde och åtgärder som rör dem återfinns både i respektive kapitel i kemikalieplanen och i kapitlet *Särskilt känsliga grupper*.

För att öka genomslaget och användbarheten har den nya kemikalieplanen kortats ner och har fokus på att beskriva åtgärderna. Den beslutade planen kommer sedan att kompletteras med fördjupade texter, vägledningar och framtagna rapporter i en digital publicering på stadens webb. På så sätt ökar möjligheten att hålla den information som stödjer genomförandet av planen aktuell. Det kommer också gå att beskriva hur arbetet framskrider och beskriva förutsättningarna för genomförandet mer i detalj för att underlätta för genomförandeorganisationerna. Liknande beskrivande texter har ingått i tidigare kemikalieplaner (2014-19 respektive 2020-2023) men kommer nu att publiceras som stödjande texter i anslutning till respektive åtgärd.

Implementering

När genomförandeansvariga nämnder och bolag planerar aktiviteter för att bidra till miljöprogrammets delmål 6.1 hämtar de lämpligen dessa från åtgärder ur kemikalieplanen. Uppföljningen av kemikalieplanens genomförande sker i samband med uppföljningen av miljöprogrammet och bygger på redovisningarna från nämnder och bolag och de indikatorer som tas fram. Kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för uppföljning av miljöprogrammet och miljö- och hälsoskyddsnämnden för delmålet.

Eftersom många av åtgärderna kräver insikter och förståelse för kemiska och toxikologiska förhållanden som inte alla verksamheter i staden kan antas ha, finns vid miljöförvaltningen sedan 2014 ett stödcentrum för genomförande av åtgärderna, kemikaliecentrum. I vägledningar, utbildningar och genom utredningar och analyser ger de anpassade råd kring vilka avväganden och prioriteringar som ska göras vid inköp och användning av kemikalier och av varor som innehåller kemikalier. Respektive verksamhet har ansvar för att omsätta dessa råd i sin verksamhet.

Anna Hadenius
Förvaltningschef
Miljöförvaltningen

Maria Svanholm
Avdelningschef
Miljöförvaltningen

Bilagor

1. Stockholms stads kemikalieplan 2025-2031 – förslag